

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף נ"ז

- (א) **קונם פירות האלו עלי וכו'- כ' הר"ן** דמה שמשנתינו נקט "אלו" דוקא הוא, דבלא"ה ודאי יהי' חילופיהן וגידוליהן מותרין למי שאינו המחליף (ואם הוא המחליף, אזי יכול להיות האיסור על המודר ג"כ, אם הוא אלו, אז אין האיסור אלא על הנודר, ואם אי"צ לומר אלו, אז יכול להיות האיסור על המודר ג"כ, אם הוא המחליף, וזהו ספיקת רמי בר חמא לעיל [מז.]). אולם ע' ברא"ש כאן, שכ' "וה"ה אפי' לא אמר אלו, דכיון דאמר קונם ולא הזכיר אכילה, אסר עצמו בחלופין וגידולין". וע' בקרן אורה שכ' לדייק כן מדברי הרא"ש דחולק על הר"ן, דכל שלא הזכיר אכילה אסור הוא בחילופיהן וגידוליהן. אלא דהוא כ' דכל האיסור חליפין הוא מדרבנן (ומדברי הקר"א מבואר דס"ל דהר"ן ס"ל דהאיסור חילופין הוא מדאורייתא, וכן משמע מסתימת הר"ן). וע"ע בקר"א שם שדייק מדברי הרמב"ם דאם אסר עליו כל המין בקונם לא נתכוין אלא באכילה ולא בהנאה, דאם הי' אסור בהנאה ס"ל להרמב"ם דיהי' אסור גם בחילופיהן וגידוליהן.
- (ב) **האלו עלי-** הבאנו לעיל ש"י הר"ן דס"ל דאלו דוקא, אבל אם אסר על עצמו כל המין ולא פרט איזה פירות פרטיים, אינו אסור בחילופיהן ובגידוליהן. והעיר הט"ז (יו"ד רט"ז, ג'), דלכאור' אין שייך חילוק זה לענין גידולין, דהא אם אסר עצמו מכל המין, הרי הגידולין בכלל, שהרי מאותו מין הם. וכ' דאולי מיירי באומר קונם זיתים וענבים של שנה זו עלי, דאז יהי' מותר בגידולים שגדלו בשנה שאחר זה אם לא אמר אלו. והשלמי נדרים כ' דהנפק"מ בגידולין הוא מה שגדל מהפרי ולא מגיע עדיין להיות פרי שלם, וא"כ יהי' אסור רק בתורת גידולין, ולא בתורת אותו מין, שהרי אינו נחשב זית או ענב.
- (ג) **שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג, הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח-** וע' בקרן אורה (לעיל טו.) דדייק מדברי הרמב"ם דס"ל דרק אם נהנה לאחר שהלכה לוקה הבעל, אבל אם הלכה אחר שנהנה אינו לוקה למפרע. והק', הא ס"ל להרמב"ם דהתראת ספק שמה התראה, והיכא שאמר ככר עלי אם אלך למחר, הדין הוא דאם הלך למחר דלוקה למפרע, ומ"ש. ותי' דכיון דהרמב"ם ס"ל דהבעל לוקה ולא האשה, אע"פ שהיא נהנית, א"כ לא מסתבר שהוא ילקה למפרע על מה שהיא עברה על התנאי אח"כ.
- (ד) **בדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין-** ביאר הר"ן, דהיכא שזרעו כלה גידולי גידולין מותרין, והוכיח כן מהא דא' לעיל (מז.): דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת, אלמא דחילופין חילופין מותרין, וגידולי גידולין הוי כמו חילופי חילופין. והק' רעק"א על ראיית הר"ן, הרי בשלמא לעיל, דמיירי באוסר על חבירו, וא"כ אין שייך לאסור מצד מה ששוינהו להקדש, דהא א"א אוסר דבשלב"ל על חבירו. וא"כ, אם אסרו חז"ל חילופי איסורי הנאה, לא אסרו כ"כ אפי' לאסור חילופי חילופין. אבל כשאסר פירות אלו על עצמו, דאפי' החליפם באחרים אסורים מדינא, דהא שוינהו עליו כהקדש, א"כ י"ל דגם גידולי גידולין אסורין כמו הקדש, והניח בצע"ג.
- (ה) **בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גדוליו על עיקרו-** כ' הר"ן ד"רבו" לאו דוקא, אלא רביי' שכינצא בה במידי דאתי מעלמא הי' בה כדי לבטל את האיסור. וביאר החזון איש (אה"ע קל"ו לפרקין, אות ט') דהיינו דבטל בס'. אבל הרא"ש לא כ' כן, אלא כ' דשאלת הגמ' הוא אם בטל הבצל ברוב. ובאמת צ"ע, מה נשתנה דין זה דסגי לבטלו ברוב, ואי"צ שישים. וכ' החזון איש (שם במאמר המוסגר) דכיון דבטילתו ע"י קרקע, נהפך האיסור להיות כפרי חדש, סברא הוא דביטול זה דע"י קרקע אינו ענין לנותן טעם אלא ברובא תליא.
- (ו) **ורבו גדוליו על עיקרו-** אבל זה מבואר דאם זרעו כלה, ודאי לכ"ע הגידולים מותרין. והק' הקרן אורה (ד"ה ולשיטת), למה לא אמרי' דהגדולין אסורין מהדין דכל היוצא מן הטמא טמא, וכמו חלב טריפה, וכו'. ותי' דהוי כאפרוח שיוצא מביצת טריפה, משום דמסרחא והוי כעפרא, וה"נ הזרע עצמה נרקבת ואח"כ היא גדלה. ועדיין צ"ב, דהיכא שאין זרעו כלה, מהו שאלת הגמ', הרי לכאור' יצא מן הטמא הוא. ובשלמא לשי' הר"ן, י"ל דזהו גופא השאלה, הגם דיוצא מן הטמא הוא, אבל כיון דרבו על העיקר, עכשיו נעשה הכל להיתר, ושוב אין שייך לומר דיצא מן הטמא הוא [וזה לכאור' ח"י הוא, שהרי בשעת מעשה הי' יוצא מן הטמא, וא"כ אינו היתר כלל, ואיך שייך לומר דהיתר רבו על האיסור, וצ"ע]. אבל לשי' הרא"ש, דהאיסור לעולם איסור הוא, א"כ למה מותר, הרי יצא מן האיסור. ותי' "דגידולי הפירות והצמחים לא באו לכלל זה דיוצא מן הטמא, משום דהגידולין הם ברי' חדשה, ועיקר גדילתן הוא מן הארץ והאוויר, ולא דמו לולד טריפה שמתגדלת בבטן אמו הטריפה, ומשו"ה גידולי איסור בכל גוונא מותרין מה"ת ככל האיסורין".
- (ז) **והכי קא מיבעיא לי, גידוליו היתר ועיקרו אסור וכו'-** הר"ן ביאר דספק הגמ' הוא אם אמרי' דגידולין נעשין כהעיקר או לא, מי אמרי' דכיון דנמשכין ויוצאין מן העיקר הו"ל כעיקר וממילא אסורין, או דלמא אינן כהעיקר, וא"כ היתר הם וודאי מעלין את האיסור [נאכל אינו צידד דאולי היתר הוא ואינו פועל את האיסור, והוכחתו הוא

- מהמשך הסוגיא, דיהי' נמצא דתי' הגמ' דאולי לחומרא שאני יהי' באמת חומרא האתי לידי קולא, אבל משמע דביסוד הי' יכול בעצם ללמוד כן. **ובביאור** צדדי השאלה לשי' הר"ן, כ' **המרומי שדה** דקרוכ לפרש דהספק הוא אם העיקר מיקרי מעמיד, וא"כ ממילא גם בגידולין נעשין איסור, ואם לא מקרי מעמיד מבטלין הגידולין את האיסור.
- אבל הרא"ש** כ' דפשוט הוא דהגידולין עצמן היתר הם, דודאי אין העיקר יכול לבטל הגידולין, וכל השאלה הוא אם הגידולין יכולין לבטל העיקר. וודאי צריך ביאור, מ"ש גידולין שלא יהיו יכולין לבטול האיסור כמו כל היתר שיכול לבטל איסור. הרא"ש כ' שהוא משום דכאן אין האיסור מתערב כ"כ עם ההיתר, אלא נתוספו גידולין על העיקר, ולכן בזה לא אמרי' בטול. אבל **תוס'** כ' דכל שאלת הגמ' הוא דאולי לא יהיו בטלין רק מדרבנן, אבל מדאורייתא ודאי בטלין הן. ובתורת זרעים (שביעית ו', ג', ד"ה בנדרים) נקט דדעת הרא"ש והר"ש (שפי' כמותו) שהוא דין דאורייתא, וכ' שיהי' נפק"מ בין הרא"ש ותוס' היכא שהוא ספק, האם זה ספק דאורייתא או ספק דרבנן.
- והכי קא מיבעיא לי', וכו' - הק' תוס' בשם ר' אליעזר ממין**, אמאי לא הוי זה וזה גורם ומותר, שהרי הקרקע של היתר והגידוליו של איסור, וכ' דע"כ ס"ל דזה וזה גורם אסור. והביא מהר"ם דתי' דהיכא דהגורם האסור הוא מתבטל בהגידולים עצמם, אז לא שייך הסברא דזה וזה גורם. וכ' **הכסף משנה** (נדרים ה', סוף הל' ט"ו) דאולי נדרים שאני משום דדמי להקדש, ואולי בזה לא אמרי' זה וזה גורם מותר, א"נ משום דנדרים הוי דבר שיש לו מתירין, ולהכי לא שרי זה וזה גורם. וע' **בשערי יושר** (ג', כ"ה, עמ' רעט-רפ) שמבאר הענין, דמבואר דס"ל להכ"מ דהסברא דזה וזה גורם מהני מדין ביטול, וע"ש שהאריך בזה.
- דלמא לחומרא שאני - הר"ן** הוכיח מכאן שיטתו דשאלת הגמ' הוא דהגידולין והעיקר הם לגמרי איסור או לגמרי היתר, דאם אמרי' דהגידולין ודאי היתר, והשאלה הוא על העיקר, א"כ שוב הו"ל חומרא דאתי לידי קולא, דאפי' אם מעשרין מיני' ובי', מ"מ דלמא אתי להפריש מהפטור על החיוב או להיפוך, דלמא הגידולין חייבין והעיקר פטור, ולכן פי' דהכל או מותר או אסור, חייב או פטור. וכ' **הרשב"א** דודאי אינו יכול לעשר מיני' ובי', דלמא אתי להפריש מן הפטור על החיוב, אלא מפרישין ממקום אחר עליו. ואף דעכ"ז ק', דהא גם אינו יכול להפריש מן החיוב על הפטור, דנמצא דמרבח מעשרותיו, בזה כ' **הרשב"א** דכיון דכל הדין מעשרות שלהם הוא מדרבנן, דמדאורייתא רק דגן תירוש ויצהר מחוייבים, ממילא הקילו להפריש ממקו"א. [ולכאור' הי' שייך לומר ג"כ לפי מש"כ לעיל בשם תוס', דבאמת מדאורייתא מהני בטול גם לגמרי, א"כ י"ל דצריך לעשר מיני' ובי', ומדאורייתא הוי מעשרותיו מעשרות, דמדאורייתא הכל מחוייבים במעשר.] וע' **בתורת זרעים** (שביעית ו', ג') שכ' למה דאמרי' דלמא לחומרא שאני, אין הביאור דחומרא דרבנן הוא דצריך לעשר לפי כולה, אלא הביאור הוא ד"כיון שנשרש בארץ והוסיף גידולין, חל תורת גידול חדש גם על העיקר עצמו, ונמצא דאיכא על העיקר תרי דיני גידול, דין גידול דמעיקרא ודין גידול דהשתא, ובשניהם אזלי' לחומרא (דהיינו, דאם הגידול דמעיקרא הוא שביעית, יש בה דיני שביעית, ובציור דהגידול דהשתא חייב במעשרות, הכל חייב במעשרות מן התורה).